

JERONIMO STROINOVSKIO PORTRETO MĪSLĖS

Dalia Tarandaitė

LIETUVOS DAILĖS MUZIEJUS

Bokšto g. 5, LT-01126 Vilnius

El. p. dalia.t@ldm.lt

Straipsnyje aptariamas Lietuvos dailės muziejuje saugomas Jeronimo Stroinovskio portretas, gilinamasi į jo semantiką, siekiama patikslinti sukūrimo laiką ir galimą autorystę.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: portretinė tapyba, Jeronimas Stroinovskis, Juozapas Peška, Vilniaus universitetas, Vilniaus katedra.

Vilniaus paveikslų galerijoje, Pranciškaus Smuglevičiaus ir jo mokinių kūrybą pristatančioje salėje, eksponuojamas natūros dydžio reprezentacinis vyskupo Stroinovskio portretas neabejotinai yra vienas įspūdingiausių Lietuvos muziejuose saugomų švietėjiško klasicizmo dvasia sukurtų reprezentacinių portretų (inv. nr. T-2148). Atvaizdas atliktas profesionaliai, jam būdinga rami, statiška kompozicija, aiškus piešinys, santūrus rusvų tonų koloritas – bruožai, atitinkantys klasicistinius „monumentalaus didingumo“ ir „kilnios statikos“ idealus. Antra vertus, kaip pastebėjo dr. Marija Matušakaitė, portreto autorius, dirbęs permainų paženklintoje XVIII–XIX a. sandūroje, tebesilaikė „dvasininko ir mokslo vyro senojo konservatyvaus portreto tipo“¹, kitais žodžiais tariant – tęsė

vėlyvojo baroko portretų tradiciją, Švietimo epochoje įgavusią santūresnį, disciplinuotesnį pavidalą ir naują idėjinį turinį.

Portretas traukia dėmesį ir dėl jame pavaizduotos asmenybės svarbos. Stroinovskis (1752–1815) buvo vienas žymiausių XVIII a. pabaigos–XIX a. pradžios Lietuvos mokslininkų, aukšto rango dvasininkas, Vilniaus universiteto (toliau – VU) rektorius, daug prisidėjęs prie 1803 m. švietimo reformos ir VU statuto parengimo. Jis buvo kilęs iš Volynės (dab. Ukraina). Mokėsi pijorų mokykloje Zločeve (lenk. *Złoczów*, ukr. *Золочів*). 1766 m. Podolinece (slov. *Podolíneč*) įstojo į Pijorų ordiną, tęsė mokslus pijorų kolegijoje Podolinece ir Žešove (lenk. *Rzeszów*, ukr. *Ряшів*). Vėliau dėstė matematiką, logiką ir metafiziką pijorų vadovaujamosiose mokyklose. 1776 m. Varšuvoje buvo iššventintas kunigu. Nuo 1776 iki 1780 m. Varšuvos pi-

1 Marija Matušakaitė, *Portretas XVI–XVIII a. Lietuvoje*, Vilnius: Mokslas, 1984, p. 30.

kad ir ne iki galo įrodyta, lieka labiausiai tikėtina.

LITERATŪRA

- Aleksandravičius Egidijus, Kulakauskas Antanas, *Carų valdžioje: Lietuva XIX amžiuje*, [Vilnius]: Baltos lankos, 1996.
- Bartoszewicz Julian, *Arcybiskupi gnieźnieńscy i prymasi. Wizerunki z Galerii łowickiej, objaśnione tekstem historycznym*, Warszawa: Księgarnia Polska A. Dzwonkowskiego, 1858–1865.
- Drėma Vladas, „Feodalinės Lietuvos portretai“, in: *Kultūros barai*, 1987, Nr. 2, p. 49–53.
- Drėma Vladas, *Pranciškus Smuglevičius*, Vilnius: Vaga, 1973.
- Kurczewski Jan, *Kościół zamkowy czyli Katedra Wileńska: w jej dziejowym, liturgicznym, architektonicznym i ekonomicznym rozwoju*, t. 2, Wilno: Nakład i druk Józefa Zawadzkiego, 1908.
- Laiškai=Listy / Vladas Drėma, Stanisław Lorentz, sudarė Rūta Janonienė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1998.
- Laumenskaitė Egidija, „Ekonomikos mokslų kūrimasis Lietuvoje XVIII–XIX a. sandūroje“, in: *Pinigų studijos*, 1999, Nr. 4, p. 46–55.
- Lietuvos dailė XVI–XIX a. Tapyba. Skulptūra*: Katalogas, sudarė Petras Juodelis, Vilnius: Lietuvos TSR dailės muziejus, 1969.
- Matušakaitė Marija, *Portretas XVI–XVIII a. Lietuvoje*, Vilnius: Mokslas, 1984.
- Mrozowski Przemysław, *Poczet arcybiskupów gnieźnieńskich, prymasów Polski*, Warszawa: Wyd. Orłęta, 2003.
- „Portret biskupa Hieronima StroinoŃskiego w Muzeum Rumiancewa w Moskwie“, in: *Biesiada Literacka ilustrowana*, Warszawa, 1909, t. LXVI, Nr. 27 (2 lipca), p. 16.
- Rastawiecki Edward, *Słownik malarzów polskich tudzieź obcych w Polsce osiadłych lub czasowo przebywających*, t. 2, Warszawa: Nakład i druk S. Olgelbranda, 1851.
- Rudomina Jan Gwalbert, „Hieronim Strojnowski“, in: *Wizerunki i roztrząsania naukowe*, t. 5, Wilno: Józef Zawadzki, 1839, p. 82–169.
- Vilniaus klasicizmas*: Parodos katalogas, Vilnius: Baltos lankos, 2000.
- Vilniaus universitetas (1579–1832)*: Katalogas, sudarė Zofija Budrytė, Rūta Babarskaitė, Liuda Gaigalienė, Vilnius: LTSR istorijos ir etnografijos muziejus, 1979.

Gauta 2008-07-20

THE RIDDLES OF THE PORTRAIT OF JERONIMAS STROINOVSKIS

Dalia Tarandaitė

KEY WORDS: portrait painting, Jeronimas Stroinovskis, Juozapas Peška, Vilnius University, Vilnius Cathedral.

SUMMARY

The article presents an analysis of the official lifesize portrait of Bishop Jeronimas Stroinovskis, now at the Lithuanian Art Museum. It appears one of the most valuable examples of Lithuanian portrait painting of the late 18th–early 19th c. However, the doubts regarding its author persist.

Different attributions of this work of art, as encountered in scientific literature, are weighed for validity in the light of the portrait's style and iconography and possible date of its creation (not earlier than 1806). The attribution of the painting to Vilnius art school artist of the enlightened spirit of Classicism remains indisputable; close stylistic parallels of the portrait with the Pranciškus Smuglevičius (1745–1807) and his closest students are also admitted. Yet the idea of the authorship of either Smuglevičius or Juozapas Oleškevičius (1777–1803) is discarded on a number of grounds, leaving Juozapas Peška (1777–1803) the most likely author of the portrait.